

ISAIJA NA SPIDU

(Dragan Bošković: *Ave Maria!*, autorsko izdanje, Beograd, 2018)

Na kraju krajeva, možda pesništvo i nije u krizi. Možda su sve tužbalice o vegetiranju poezije na rubu književnog života, bez zainteresovanog stvarnog čitaoca, samo jedan od pojavnih oblika apokaliptičkog tona, već izvesno vreme ustaljenog u kritičkom diskursu. Nije bez osnova posumnjati da se kritika, kao čin prosuđivanja i donošenja odluke na mestu krize, posuvratila u mehanizam proizvođenja te iste krize. Odgovori na tu i takvu, možda umišljenu krizu, pronalaze se na raznim mestima, oni legitimni prvenstveno u samom pesništvu.

Teško je reći da li nove pesničke knjige Dragana Boškovića (*The Clash*, 2016, *Ave Maria!*, 2018) predstavljaju reakciju baš na pomenuto stanje, jer, prema autorskom uverenju, poetski diskurs ne mora odgovoriti ma kakvim nametnutim zahtevima, pa ni onima recepcijske prirode (poezija „samo govori, a ko će je i kada čuti, to nije u njenom posedu“). Ipak, nastojanje da se pesništvo vrati svojoj „osnovnoj formi: glasu“, da „sebe ponovo prepozna u pevanju“, da se kao oblik „audio-poezije“ organizuje oko muzike i glasa kao konstruktivnih načela, podrazumeva upravo povratak publici. Vidno je to u načinu „objavljivanja“ novijeg Boškovićevog pesništva: pomenute njegove knjige namenjene su auditorijumu i funkcionišu maltene kao tekstualni predložak za javno, višeglasno (kvartetsko) izvođenje. Iz intime čitalačkog iskustva u otvoreni prostor umetničkog performansa.

Zbog toga su u obema knjigama приметni znakovi „muzikalizacije književnosti“ (S. P. Šer): od onomatopeja koje bi trebalo da oponašaju ritam sekciju muzičkog benda („cs-cs-cs-cs, tup-tap-tu-tu-tap-tup-ta-tu-tu-tap“), preko vrtoglavog ponavljanja reči i sintagmi kao u refrenima pank pesama („kada-kada-kada-kada-kada-kada-kada-kada-kada -kada biiiii-ih...“), do čitavog repertoara fingiranih muzičkih didaskalija („Udri taj bubanj, Maksime!“, „Koncert počinje“). Osim pomenutog, *The Clash*, počev od svog naslova i drugih paratekstualnih signala (naziva ciklusa i pesama), do guste mreže aluzivnih upućivanja, citata i prepeva („kavera“), prerasta u posvetu istoimenoj pank grupi, ali i u svojevrsan omaž celokupnoj rokenrol kulturi, čija su estetika i ideologija tako dominantno oblikovale „noviji“ Boškovićev poetski izraz. Naizgled paradoksalno, završni potez pomenute muzikalizacije u knjizi *Ave Maria!* ostvaren je vizuelnim (grafičkim) sredstvima: format i korice knjige nedvosmisleno asociraju na izgled singl gramofonskih ploča, čime se čitaocu upućuje prilično jasna i smislom bogata genološka informacija.

Za razliku od *Clash*-a, koji bi predstavljao LP (višedelna poetska knjiga sklopljena iz četiri ciklusa i preko šezdeset poetskih tekstova); „singlica“ *Ave Maria!* jeste, u stvari, poema,

jedinstven poetski napis odštampan na svega tridesetak stranica. Ova promena u žanru i obimu povlači i neke druge, formalne i semantičke transformacije: ako je za *The Clash* bilo rečeno da predstavlja „vrtlog spontanog pesničkog izraza“ (J. Mladenović), onda je u najnovijoj Boškovićevoj knjizi vrtloženje još intenzivnije – prebačeno je sa $33\frac{1}{3}$ na 45 obrtaja. U sveopštoj akceleraciji poetskog diskursa, himnično „Te Deum“ (a ova Boškovićevo knjiga nudi se već početnim stihovima kao „evanđelje Bogorodice“, „obećano od proroka i svetih tekstova“) transformiše se u onomatopeju, u „dva zakasnela udarca bubnja“ – u „Tu-dum“; razvijene pesničke slike i svedeni narativni činiozi zamenjeni su gustim spletom asocijacija, a tematska kakva-takva usredsređenost – totalnom motivskom disperzijom. Prodori u „novo“ i „buduće“ pretvaraju se u konsekvantnu rekapitulaciju već pređenih pesničkih puteva (poema *Ave Maria!* anticipirana je završnom pesmom *Clash*-a „Jutro moje Bogorodice tek dolazi“).

Kao poetički projekat ova knjiga predstavlja nesumnjivo značajan događaj u savremenom srpskom pesništvu: u pitanju je poezija čiji se glas ne može prečuti, o kojoj se mora govoriti! Apartna je i bitno drugačija u odnosu na savremene pesničke tokove, što je prepoznato kako u književnoj kritici („važan trenutak za književnost“ – A. Sekulić), te i adekvatno premereno literarnim priznanjima (Nagrada „Branko Miljković“ za najbolju pesničku knjigu 2018). Kada je reč o poetskoj vrednosti ostvarenog, stvari su ipak nešto komplikovanije.

Koliko god delovala kao otklon od dojakošnjih njegovih zbirki, poema *Ave Maria!* samo potvrđuje Boškovića kao pesnika postojanih misaonih (filozofskih), religioznih i poetskih preokupacija. Njegova nova knjiga jeste četvrti (ali sudeći po svemu ne i poslednji) glasnik apokalipse (jer takvog, poslednjeg glasnika u večitom odlaganju onog što dolazi i ne može biti). Već od *Isaije* (2006) najdejstveniji intertekstualni korpus u Boškovićevoj poeziji potiče iz *Otkrovenja* Jovana Bogoslova. U pomenutoj pesničkoj knjizi takvi su citati-ulomci razmešteni kao naslovi pojedinačnih ciklusa, a apokalipsu kao smrt pojedinca, koja svaki put objavljuje „kraj sveta u celini, kraj sveg mogućeg sveta i svaki put kraj sveta kao jedinstvene celine“ (Derida), pronalazimo u okvirnim pesmama knjige, kao smrt lirske instance (makar i „krivotvorenu“), čime se i pesnički tekst koji čitalac ima u rukama proglašava delom jednog iščezlog sveta („Stihovi koji čine ovu knjigu / napisani su davno, zaista davno“). Ovakvo poimanje i prezentovanje sopstvenog autorskog opusa kao serije apokaliptičkih zbivanja ima svoje poreklo u poetici istorijske avangarde, posebno u *Otkrovenju* Rastka Petrovića koje se otvara indikativnim rečima: „Ne ličim ni na hrast, ni na propeler, / drukčije proždiru parobrodi / okean, sunčane senke, modro granje“, s tim da bi poetsko ja kod Boškovića, verovatno, obznanilo da je još uvek i „hrast“ i „propeler“ i „parobrod“...

Apokalipsa, sa svim svojim ambivalentnostima i aporijama, jeste stožerni pojam Boškovićevo pesničkog opusa: ona je simptom onog kritičnog trenutka kada se evidentna smrt svih velikih priča objavila i kao velika priča o smrti (istorije, poezije, autora...), pri čemu Boškovića kao pesnika, naučnika i profesora (ne nužno ovim redosledom i hijerarhijom) intelektualno i stvaralački upravo provocira status „poezije s one strane kraja sveta“. Jer apokalipsa je i „poslednji sud“ i „novo jutro“ (o kojem *Ave Maria!*, sa gramatičkim prebačajem

iz potencijala u futur, tako uvereno peva). Jedan od mogućih odgovora na pomenutu krizu jeste i značenje apokalipse kao „raskrivanja“ ili „obnaživanja“, zbog čega Bošković nudi jedan sasvim tradicionalan poetski koncept, gde poezija funkcioniše kao „kardiogram svog srca“, pa se i kao glavni kvaliteti njegovog pevanja izdvajaju „neposrednost, ispovednost i iskrenost“ (A. B. Laković). Kako je već primećeno, takvo pesništvo može imati smisla „samo onom čitaocu koji deli isto ili slično kulturno iskustvo“ (D. Milovanov).

Ovakva poezija, iako se više nudi kao „nežnost“, zasigurno jeste i rukavica bačena u lice kritičkom establišmentu (i pomenutim apokaliptičkim sklonostima), pa i čitalačkim navikama uopšte: sve u njoj funkcioniše po načelu „uzmi ili ostavi“. Na takvu vrstu poetičkog i estetskog izazova moguće je odgovoriti jedino istim načinom (o čemu svedoče i kritički napisi povodom novih Boškovićevih knjiga). Lično, ja bih radije ponovo čitao *Isaju*. *Oca* izvesno hoću.